

1. Космеда Т. Комунікативна компетенція Івана Франка: міжкультурні, інтерперсональні, риторичні виміри / Т. Космеда. – Львів: Видавництво “ПАІС”, 2006. – 328 с.
2. Панько Т. Мова і нація в естетичній концепції Івана Франка / Т.Панько. – Львів, 1992. – С. 179–180.
3. Франко І. Зібрання творів: У 50 т. / І. Франко. – К., 1976–1986. – Т. 31–37.

Колос Ю.З.

Полтавський інститут економіки і права ВМУРоЛ “Україна”

Використання асоціативних карт свідомості при вивченні іноземної мови професійного спрямування

Вивчення іноземної мови професійного спрямування передбачає опанування усним та письмовим мовленням у сфері ділових стосунків, а також засвоєння великої кількості як загальнонаукових, так і вузькоспеціальних термінів із галузі спеціалізації студента. Окрім цього, майбутні фахівці повинні володіти навичками діалогічного мовлення, уміти наводити обґрунтовані аргументи в дискусії, логічно та грамотно висловлювати власні думки. Використання так званих інтелект-карт дає можливість візуалізації граматичної інформації, структурування майбутньої розповіді, опанування новою лексикою у її взаємозв'язках, формування цілісної картини явища, що вивчається.

Карти свідомості (також карти пам'яті, інтелект-карти, від англ. *mind map*) можна використовувати для безлічі цілей. Зокрема, використанню карт пам'яті при вивченні фізики присвячено роботи Рибалко Н. В. Зазначається, що майнд-меппінг – нетрадиційний, але дуже природний спосіб організації творчого мислення, що має декілька незаперечних переваг над звичайними способами формування компетенцій. Американський психолог Дж. Гілфорд у структурі творчого мислення виділив два компоненти: конвергентне продуктивне мислення і дивергентне продуктивне мислення. Конвергентне мислення – чисто логічне, послідовне, аналітичне. Воно спрямоване на пошук єдино правильної відповіді на поставлене питання. Завдання для його розвитку – це завдання, які мають єдиний правильний розв'язок; це розв'язання проблемних ситуацій (суперечностей). Необхідність розвитку цього виду мислення очевидна. Саме на цьому виді мислення акцентується увага викладачів, бо воно дає змогу виявити причинно-наслідкові зв'язки, глибоко проникнути в сутність явищ, зробити важливі логічні висновки. Але це лише один бік творчих здібностей людини. Розвитку ж іншого, не менш важливого компонента – дивергентного мислення – не приділяється належної уваги. За визначенням психологів, дивергентність – це здатність мислити в різних напрямках, “ушир”. Дивергентне (латеральне, “бокове”) мислення передбачає, що на поставлене питання може існувати кілька або навіть множина правильних відповідей. Показниками дивергентного мислення вважають гнучкість, точність, оригінальність та швидкість мислення [2, с. 93].

Майнд-меппінг – це структурована стратегія, яка показує ієрархічні відносини між поняттями та явищами, на відміну від неструктурованої стратегії, такої як мозковий штурм, при якому студенти роблять нотатки на папері випадковим чином. Наявність інформації, організованої певним чином, від самого початку роботи допомагає студентам, оскільки такий образ легше перетворюється в готовий творчий продукт, а при мозковому штурмі запис випадкових ідей може призвести до проблем з логікою та структурою тексту.

При навчанні письма карти пам'яті можуть бути використані на етапі, що передує власне написанню твору для створення нотаток до заданої теми. Створення карти пам'яті має бути попередньою спонтанною письмовою діяльністю. Студенти починають із теми, записаної в центрі, потім генерують мережу ідей, розвиваючи та пов'язуючи їх у відповідності до асоціацій, які існують у їхній свідомості [4]. Тому карти пам'яті ще називають асоціативними картами або інтелект-картами.

Під асоціацією (з лат. *associo* – з'єдную, зв'язую) розуміють поняття, що виникає при згадуванні іншого. Асоціація – суб'єктивний образ об'єктивного зв'язку між предметами і явищами, фізіологічною основою якого є тимчасовий нервовий зв'язок [1]. Оригінальність та яскравість асоціацій залежать від інтересів людини, її індивідуальних особливостей, реакцій і напряду свідомості. Ученими доведено, що між двома будь-якими поняттями (словами) можна встановити асоціативний перехід довжиною в чотири-п'ять кроків. Дослідження психологів довели, що можливості людини генерувати асоціації обмежуються лише чинником часу, тому асоціації є джерелом додаткової інформації, яку можна використовувати в навчальному процесі.

Мапу створити дуже просто, варто дотримуватися тільки певних правил. Існують певні правила створення розумових карт, розроблені Тоні Бьюзеном, які детально описані в його книзі "The Mind Map Book" [3], а саме:

- Основна ідея, проблема або слово розташовується в центрі.
- Для зображення центральної ідеї можна використовувати малюнки, картинки.
- Кожна головна гілка має свій колір.
- Для створення карт використовуються кольорові олівці, маркери і т. д.
- Головні гілки з'єднуються з центральною ідеєю, а гілки другого, третього і т.д. порядку з'єднуються з головними гілками.
- Гілки повинні бути зігнутими, а не прямими (як гілки дерева).
- Над кожною лінією-гілкою пишеться тільки одне ключове слово.
- Для кращого запам'ятовування і засвоєння бажано використовувати малюнки, картинки, асоціації про кожне слово.

Записувати ідеї на відповідних гілках варто так, щоб вони читалися без перевертання аркуша. Варіювати товщину ліній і розмір букв необхідно залежно від ступеня важливості ключового слова. Варто обов'язково використовувати різні кольори для основних гілок. Також не обходити стороною малюнки, асоціативні картинки. Крім того, карта може повністю складатися з малюнків [2, с. 94-95].

Використання карт асоціацій особливо ефективно, коли вони створюються в групах, оскільки обговорення допомагає генерувати ідеї і робить виконання завдання більш жвавим і приємним.

Інтелект-карти при вивченні іноземних мов можна використовувати для:

1) роботи з лексичним матеріалом: введення нової лексики, закріплення нової лексики, контролю лексики.

2) роботи з граматичним матеріалом. Можна складати інтелект-карти з вивченого граматичного матеріалу з метою його засвоєння і запам'ятовування.

3) роботи з текстовим матеріалом. Складання планів переказів текстів у вигляді карт асоціацій і т. д.

4) навчання усного монологічного мовлення за допомогою вербальних опор. Інтелект-карта виступає як вербальна опора мовлення. Ефективним є використання карт при підготовці до іспиту, оскільки на запам'ятовування і повторення інформації витрачається менше часу, її відтворення стає більш осмисленим.

5) представлення результатів проектної діяльності. Можна зобразити у вигляді інтелект-карти весь процес створення проекту, або тільки результати проекту, нові ідеї і т. д. Потім під час представлення проекту пояснюється все те, що зображено на карті.

6) проведення "мозкового штурму". За допомогою карт можна створити сотні ідей, які швидко генеруються, вони більш оригінальні та ефективні.

7) проведення дискусії, дебатів. Виготовляються інтелект-карти для кожної зі сторін дискусії, які допомагають об'єктивно й ефективно досліджувати розбіжності у поглядах. У підсумку створюється третя карта, на якій будуть відображені спільні висновки, рішення, результати роботи і досягнуті поступки з проблеми.

Технологія використання майнд-меппінгу для навчання письма описана у праці В.Стіл [4]. Спочатку тема записується на дошці. Тему може задати викладач або ж студенти самі обирають, про що писати. В останньому випадку нівелюються можливі труднощі, пов'язані з недостатнім досвідом чи фоновими знаннями з теми, окрім цього, студент сам обирає ту тему для есе, яка його справді цікавить. Карти пам'яті можуть стати у пригоді для написання письмових творів різних жанрів – чи то розповіді, чи то дискурсивного есе, наприклад на тему "Why do people start smoking?". При такому виді роботи студенти вчаться наводити пояснення та аргументувати свою точку зору іноземною мовою.

Після ознайомлення з темою викладач заохочує студентів подумати над нею декілька хвилин із заплющеними очима у тиші. Потім дається дві хвилини, для того, щоб записати свої ідеї. Якщо студенти не знають деяких слів іноземною мовою, вони можуть записати їх рідною, оскільки на цьому етапі використання словників та надмірне втручання вчителя, як правило, гальмують творчий процес. Наступним етапом є робота в групах, при цьому студенти можуть порівняти й обговорити свої ідеї, можливо, додати якусь інформацію до своїх карт. Цей етап надає можливість взаємного навчання.

Наступний етап, на якому викладач записує колективну карту асоціацій на дошці, не є обов'язковим, але корисний для студентів, які погано знайомі з практикою майнд-мепінгу, або для слабких класів. Після цього студенти переробляють свої карти в лінійний формат, щоб визначити найкращий спосіб, для викладення своїх думок. Вони повинні спочатку подумати про загальну структуру тексту, тобто порядок викладення інформації, а потім зосередитися на окремих елементах змісту [4].

Ще одну можливість надає використання методу майнд-мепінгу для викладання нових граматичних тем. Прикладом такої карти може бути схема, присвячена іменнику як частині мови та його властивостям, зокрема, поділ на злічувані та незлічувані, артиклі, які можуть їм передувати; форми множини, присвійного відмінка тощо. Викладач малює інтелект-карту на дошці по ходу представлення нового матеріалу. Окрім цього, можна організовувати узагальнення вивчених тем, давши студентам завдання скласти інтелект-карту граматичного явища, що вивчалось, записавши всю відому їм інформацію та проілюструвавши її прикладами.

Найбільш ефективних результатів дає використання асоціативних карт при роботі з лексичним матеріалом. При вивченні та закріпленні нової лексики застосовуються такі форми роботи з картами:

- Складання розумових карт викладачем спільно зі студентами на занятті.
- Складання розумових карт студентами на занятті індивідуально, у групі, у парі.
- Складання розумових карт студентами в поза аудиторний час індивідуально, в групі, в парі.

Для контролю засвоєння нової лексики ефективним є складання інтелект-карт студентами індивідуально на занятті та вдома.

Слід зауважити, що якщо викладач сам малює інтелект-карту на дошці або показує вже готову, а студенти тільки перемальовують її, то така форма роботи не несе ніякої користі та спрямована лише на репродукцію. Проте, бажано, щоб перед заняттям викладач склав власну інтелект-карту заздалегідь, щоб не упустити слова, що входять в програму, і знати, в якому напрямку працювати. Однак, інтелект-карта, створена разом зі студентами, може відрізнитися від намальованої викладачем самостійно, оскільки у кожній людини можуть виникати свої власні асоціації, пов'язані з тим чи іншим словом.

Оцінювання розумових карт відбувається з урахуванням:

- дотримання правил складання розумових карт, запропонованих Тоні Бьюзеном;
- правильності написання англійських слів і виразів;
- відповідності використовуваних слів, малюнків заданій темі, проблемі;
- наявності оригінальних ідей, оформлювальних рішень;
- прояви творчої діяльності учнів, їх індивідуальності.

Отже, використання методу інтелект-карт надає широкі можливості при викладанні іноземної мови професійного спрямування, а саме для формування навичок письмового мовлення, підготовки до усного монологічного висловлювання, засвоєння нового лексичного професійно спрямованого матеріалу, його узагальнення та повторення, представлення нового граматичного матеріалу, його закріплення та контролю. Метод інтелект-карт може бути поєднаний із проектною методикою та підготовкою презентацій. Ефективним є використання майнд-мепінгу у самостійній роботі студентів із опрацювання окремих тем та при підготовці до підсумкового контролю.

Література:

1. Петровский А. В. Вопросы истории и теории психологии: Избранные труды / А. В. Петровский – М.: Педагогика, 1984. – 272 с.
2. Рибалко Н. В. Оптимізація процесу навчання фізики в контексті формування в учнів життєвих компетенцій / Н. В. Рибалко // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія педагогічна. – № 15. – 2009. – С. 93-96.
3. Buzan, Tony. The Mind Map Book / Tony Buzan, Barry Buzan. – London : BBC books. – 1993. – 322 p.
4. Steele, Vanessa. Using mind maps to develop writing / Vanessa Steele. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.teachingenglish.org.uk/articles/using-mind-maps-develop-writing>.

Кононенко М.О.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г.Короленка

Теорія лексичних концептів і когнітивних моделей (огляд книги В. Еванса “How Words Mean: Lexical concepts, cognitive models and meaning construction”, 2009)

Професор когнітивної лінгвістики університету Бангора (Великобританія), президент британської асоціації когнітивної лінгвістики Вів'єн Еванс у своїх дослідженнях розвиває останні досягнення у когнітивній науці, зокрема, в когнітивній лінгвістиці і когнітивній психології. Він є автором багатьох монографій та підручників з когнітивної лінгвістики. Наукові погляди В. Еванса є значущими для розвитку вітчизняної когнітивної лінгвістики. Зокрема, Рахіліна К.В. спирається на думку В. Еванса, що метафора, як мовна картина світу, не копіює, а відображує дійсність. При цьому деякі властивості об'єктів при відображенні зникають, а залишаються тільки значущі, салієнтні (англ. *salient*) [2, с. 15]. Чугунова С.О., досліджуючи темпоральні концепти,